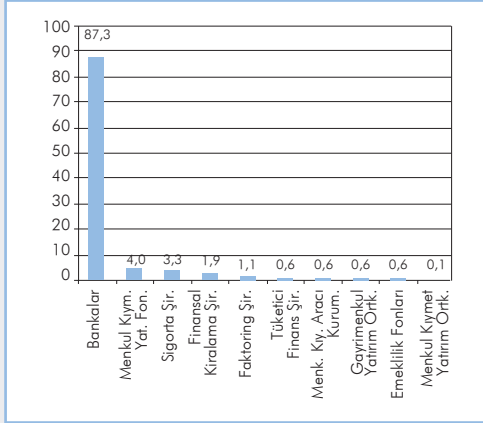

II. MALİ SEKTÖRÜN GENEL YAPISI

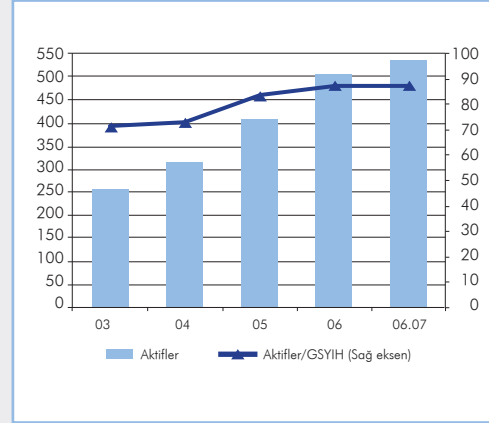
Türk mali sektörü 2007 yılının ilk altı ayında büyümesini sürdürmüştür. Bu dönemde bankacılık sektörüne yabancı yatırımcı ilgisi de devam etmiştir.

Grafik II.1.
Mali Sektörün Bilanço Büyüklüğünün Dağılımı (%)¹

Kaynak: BDDK,TCMB, TSPAKB,SPK
(1) Haziran 2007 itibariyledir.

Grafik II.2.
Bankacılık Sektörünün Gelişimi (Milyar YTL, %)

Kaynak: BDDK-TCMB

2007 yılı Haziran ayı itibariyle, 2006 yılı sonuna göre yüzde 8 büyüyen mali sektörün toplam aktif büyüklüğü 610 milyar YTL'ye ulaşmıştır. Sektör aktiflerinin yüzde 87'sini bankalar oluşturmaktadır (Grafik II.1).

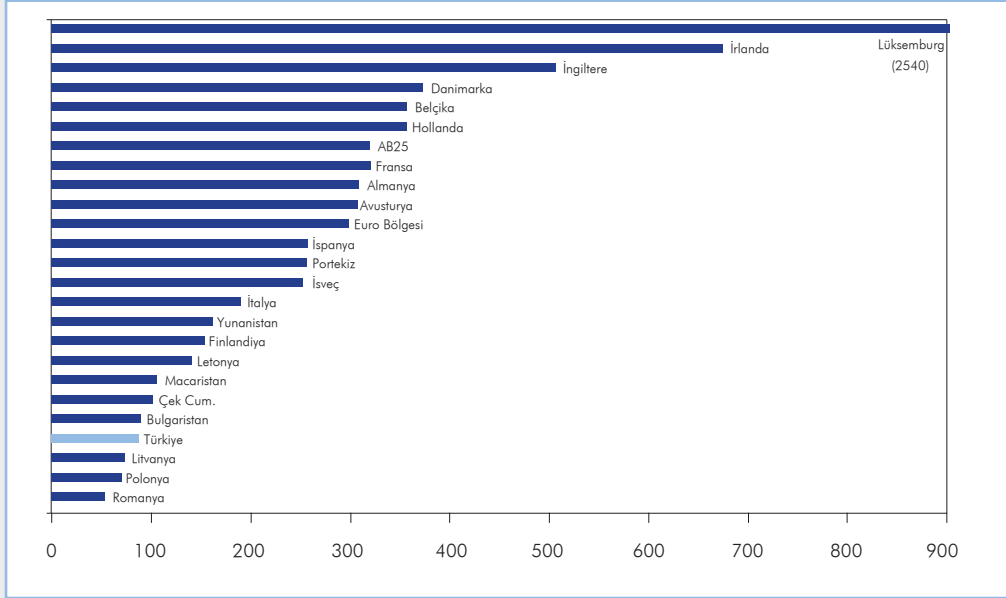
II.1. Bankacılık Sektörü

Ülkemizde bankacılık sektörü, mevduat bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları ile kâr payı esasına göre faaliyet gösteren katılım bankalarından oluşmaktadır. Bu bölümde yapılan değerlendirmelere katılım bankaları da dahil edilmiştir.

Bankacılık sektöründe çalışan personel sayısı, 2007 yılı Eylül ayı itibariyle 2006 yılı sonuna göre 12.176 kişi artarak 163.029'a ulaşmış, 50 olan banka sayısı ise aynı kalmıştır.

2007 yılı Eylül ayı itibariyle bankacılık sektörünün toplam varlıkları, 2006 yılı sonuna göre yüzde 1 reel artışla 544 milyar YTL'ye yükselirken, ABD doları bazında yüzde 27 artışla, 355 milyardan 451 milyara yükselmiştir. Reel artışın sınırlı kalmasında, Türk parasının değer kazanması sonucunda bilançonun yabancı para kalemlerinin Türk parası karşılığının düşmesi etkili olmuştur.

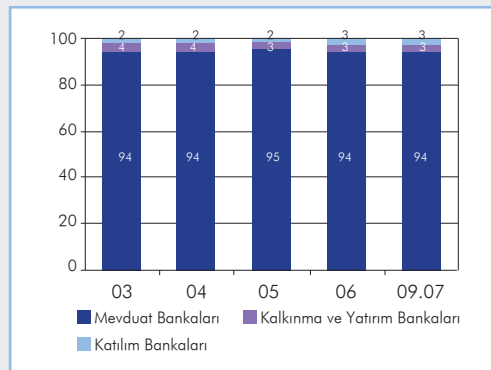
Grafik II.3.
Türk Bankacılık Sektörünün Bilanço Büyüklüğünün GSYİH'ye Oranının Seçilmiş AB Ülkeleri ile Karşılaştırması (%)¹

Kaynak: TÜİK, BDDK-TCMB, ECB Report – 2006
(1) Veriler 2006 yılı itibarıdır.

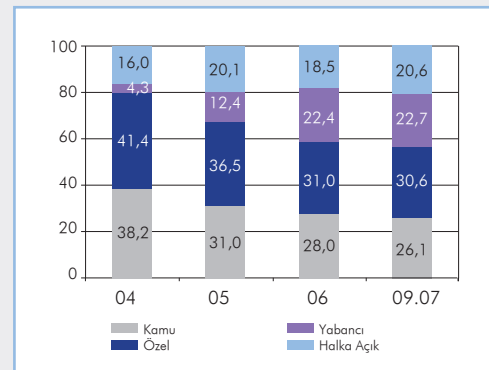
Türk bankacılık sektörünün bilanço büyüklüğünün GSYİH'ye oranı, 2006 yılı sonunda yüzde 86,7 iken, 2007 yılı Haziran ayında yüzde 87'ye yükselmiştir (Grafik II.2). Türk bankacılık sektörünün GSYİH içindeki payı, Litvanya, Polonya ve Romanya'dan daha yüksek, diğer AB ülkelerinden ise düşüktür (Grafik II.3). Bu durum, Türk bankacılık sektörünün gelişme potansiyelini göstermektedir.

Grafik II.4.
Bankacılık Sektörü Bilanço Büyüklüğünün Grup Bazında Dağılımı (%)

Kaynak: BDDK-TCMB

Grafik II.5.
Bankacılık Sektörü Aktif Toplamının Hisse Yapısına Göre Dağılımı (%)¹

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Halka açık hisseler içindeki Türk ve yabancı yatırımcıların payı ayrıntılandırılmamıştır.

2007 yılı Eylül ayı itibarıyla Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 50 bankanın 33'ü mevduat bankası, 13'ü kalkınma ve yatırım bankası, 4'ü ise katılım bankasıdır. Türk bankacılık sektörü mevduat bankacılığı ağırlıklıdır (Grafik II.4).

Yabancı yatırımcıların Türk bankacılık sektörüne olan ilgisinin 2007 yılında da devam etmesi sonucunda, 2007 Eylül ayı bilanço büyüklüklerine göre, izin süreci bu tarih itibarıyla tamamlanmış bankalar dikkate alındığında, yabancı hissedarların payı yüzde 22,7'ye yükselmektedir (Grafik II.5). Yabancılar hisse satışı için anlaşma yapan ancak yasal izin ve kesin devir süreci henüz tamamlanmamış olan bankaların (Turkish Bank A.Ş., Oyak Bank A.Ş., Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.) hisseleri de eklendiğinde, söz konusu oran yüzde 25,6'ya yükselmektedir. Öte yandan, Merkezi Kayıt Kuruluşu verilerine göre 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla halka açık paylar içindeki yabancı payları, sektörün aktif toplamına göre yüzde 17,3'dür. Bu paylar da eklendiğinde bankacılık sektöründe yabancı payı yüzde 42,9'a ulaşmaktadır. Türk bankacılık sektörüne yabancı yatırımcıların ilgisinin devam etmesi, sektörün büyüme potansiyeline ve olumlu beklentilerin sürdüğüne işaret etmektedir.

Tablo II.1. Seçilmiş AB Ülkeleri ile Karşılaştırma ^{1,2,3}

Ülkeler	Mevduat / GSYİH (%)	Kredi / GSYİH (%)	Kredi / Mevduat (%)	Top. Aktifler / Banka Sayısı (Milyon Euro)	En Büyük 5 Kredi Kurumunun Sektör Payları (%)	Kredi Kuruluşu Sayısı	Bankacılık Sektöründe Yabancı Payları (%)
Almanya	119	132	111	3.475	22	2.050	11,1
Avusturya	104	135	130	976	44	809	19,5
Belçika	148	124	83	10.685	84	105	24,9
Çek Cumhuriyeti	68	45	67	2.013	64	57	96,9
Danimarka	70	203	290	4.306	65	191	20,1
Finlandiya	53	79	147	707	82	361	56,5
Fransa	79	105	133	6.910	54	829	11,0
Hollanda	150	196	130	5.429	85	345	14,8
İngiltere	143	162	113	24.069	36	401	50,3
İrlanda	165	230	139	15.208	45	78	43,2
İspanya	135	164	121	7.146	40	352	11,4
İsveç	60	132	221	3.793	58	204	8,9
İtalya	63	96	153	3.461	26	807	13,9
Letonya	68	95	140	841	69	27	64,8
Litvanya	37	52	141	225	83	77	76,7
Lüksemburg	872	482	55	5.452	29	154	94,6
Macaristan	52	63	119	442	54	212	56,3
Polonya	45	36	79	262	47	723	65,3
Portekiz	114	149	130	2.231	68	178	22,3
Yunanistan	108	86	79	5.082	66	62	37,4
Euro Bölgesi Ort.	108	129	120	4.068	43	511	17,9
AB25 Ort.	109	132	121	4.362	59	338	27,1
Bulgaristan	61	47	76	697	50	32	93,4
Romanya	22	28	128	1.310	60	39	94,5
Türkiye 2006	53	39	74	5.397	61	50	22,4
Türkiye 06.2007	54	42	77	6.070	60	50	22,3

Kaynak: BDDK-TCMB, Eurostat, ECB Report – 2006

(1) Tabloda AB ülkelerinin 2006 yılı verileri yer almaktadır. AB ülkelerinde "kredi kuruluşu" tanımı farklılık göstermekte ve bazılarında banka dışı finansal kuruluşlar da dahil edilmektedir.

Türkiye için bankalar verisi esas alınmıştır.

(2) Türkiye için mevduat verileri içinde katılım fonları, kredi verileri içinde katılım bankalarının kullandıkları fonlar da yer almaktadır.

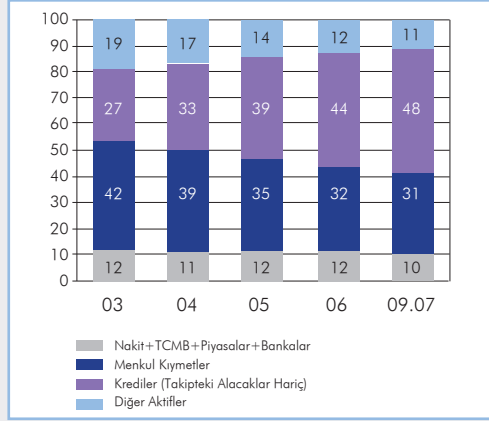
(3) Kredi verileri, brüt takipteki alacakları da içermektedir.

Bankacılık sektörünün derinliğini ve bankaların aracılık fonksiyonlarının gelişimini gösteren, mevduatın ve kredilerin GSYİH'ye oranları ile kredilerin mevduata oranı 2007 yılı Haziran ayı itibarıyla 2006 yılı sonuna göre artış kaydetmiş olmakla birlikte, AB ortalamalarının gerisinde kalmıştır (Tablo II.1).

Türk bankacılık sektöründeki banka sayısı AB ülkeleri ortalamasının belirgin olarak altında kalmaktadır. 2007 yılı Haziran ayı itibarıyla yüzde 60 olan ilk 5 bankanın toplam aktifler içindeki payı AB ülkeleri ortalamasının üzerindedir (Tablo II.1). 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla ise bu oran ilk 5 banka için yüzde 60, ilk 10 banka için yüzde 82 olarak gerçekleşmiş olup, 2006 yılı sonuna göre sırasıyla 1 ve 2 puan azalmıştır.

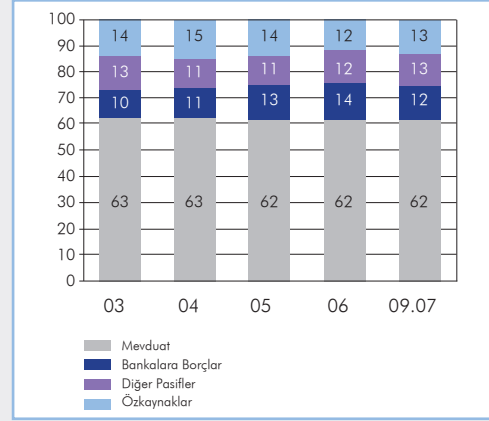
Avrupa Birliği ülkelerinde bankacılık sektörü içindeki yabancı payına bakıldığında, AB25 ortalamasının yüzde 27 olduğu, AB'ye 2005 yılında üye olan 10 ülke ile 2007'de üye olan Bulgaristan ve Romanya'da ise yabancı payının AB25 ortalamasının üzerinde kaldığı görülmektedir. Türkiye, bankacılık sektöründe yabancı payı açısından, kesinleşmiş devralma ve birleşmelere göre 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla, Euro Bölgesi ortalamasının üzerinde, AB25 ortalamasının ise altında kalmaktadır (Tablo II.1).

Grafik II.6.
Bankacılık Sektörünün Aktif Yapısı (%)

Kaynak: BDDK-TCMB

Grafik II.7.
Bankacılık Sektörünün Pasif Yapısı (%)

Kaynak: BDDK-TCMB

Aktifler içinde en büyük paya sahip olan ve yıl içinde artış eğilimini sürdüren kredilerin payı, 2006 yılı sonunda yüzde 44 iken, 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla yüzde 48'e ulaşmıştır (Grafik II.6).

2007 yılı Eylül ayı itibarıyla, bankacılık sektörünün toplam kaynakları içinde bankalara borçlar kaleminin payı 2006 yılı sonuna göre 2 puan azalırken, özkaynaklar ve diğer pasiflerin payı birer puan artmıştır. Bu gelişmede Türk parasının değer kazanması nedeniyle büyük kısmı yabancı para olan bankalara borçlar kaleminin Türk lirası karşılığının düşmesi etkili olmuştur. Mevduatların payı ise 2006 yılı sonuna göre değişmeyerek mevcut seviyesini korumuştur (Grafik II.7).

II.2. Bankacılık Sektörü Kârlılık ve Sermaye Yeterliliği

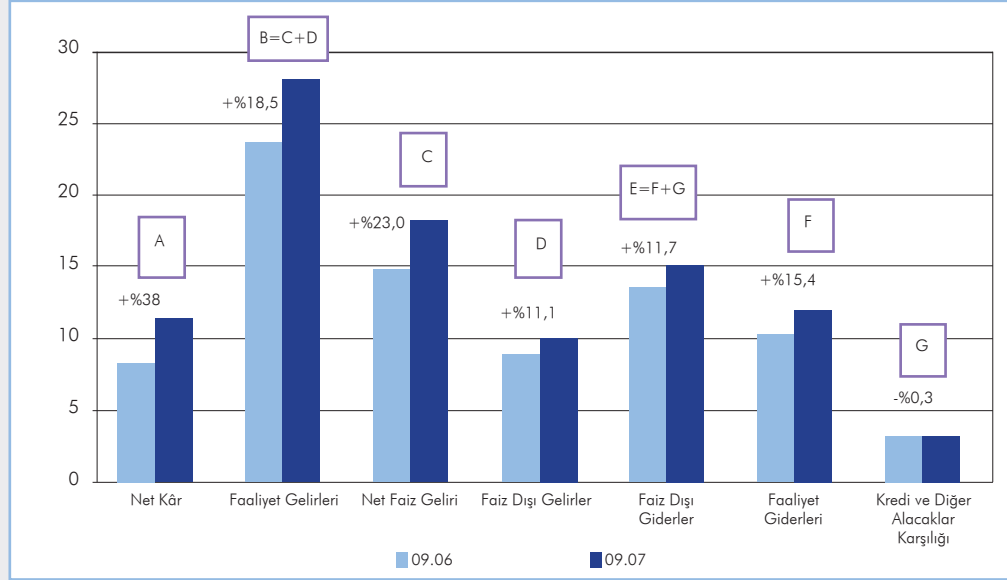
II.2.1. Kârlılık^{4,5}

2007 yılında bankacılık sektörünün kârlılık performansı olumlu bir gelişme göstermiştir. 2007 yılı Eylül döneminde sektörün net kârı bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 38 oranında artarak, 11,3 milyar Yeni Türk Lirası olarak gerçekleşmiştir.

⁴ Çalışma esasları farklılık gösterdiğinden bu bölümde yapılan değerlendirmeler katılım bankaları hariç tutularak yapılmıştır.

⁵ Birleşik Fon Bankası dahil edilmemiştir.

Grafik II.8.
Net Kâr ve Bileşenlerinin Gelişimi (Milyar YTL, % Değişim)¹

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Faaliyet Gelirleri = Net Faiz Geliri + Faiz Dışı Gelirler.

Faiz Dışı Gelirler = Net Ücret ve Komisyon Gelirleri + Temettü Gelirleri + Net Ticari Kâr (Zarar) + Diğer Faaliyet Gelirleri.

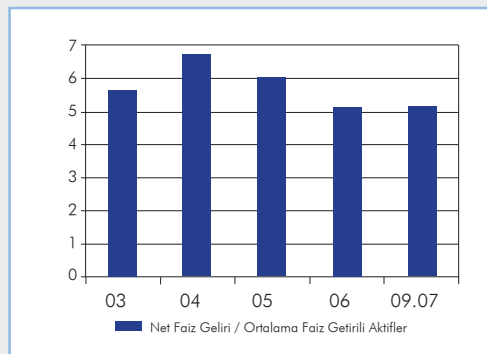
Faiz Dışı Giderler = Kredi ve Diğer Alacak Karşılığı + Faaliyet Giderleri.

Net Kâr = Faaliyet Gelirleri - Faiz Dışı Giderler ± Bağlı Ortaklıklar ve İşiraklerden Kâr (Zarar) ± Olağanüstü Gelir (Gider) - Vergi Karşılığı.

2007 yılı Eylül döneminde, bankacılık sektörünün kârındaki yükselişte, faaliyet gelirlerindeki yüzde 18,5'lik artış belirleyici olmuştur (Grafik II.8). Bu artış, özellikle kredilerden alınan faizlerin etkisiyle yükselen net faiz gelirden kaynaklanmıştır. Ayrıca, faiz dışı gelirler arasında yer alan net ücret ve komisyon gelirlerinin yüzde 20,1 artması da faaliyet gelirlerinin artışında etkili olmuştur.

Öte yandan, 2007 yılı Eylül döneminde sektör bir önceki yılın aynı döneminin aksine sermaye piyasası işlemleri zararı açıklamış, kambiyo zararları ise kâra dönüşmüştür.

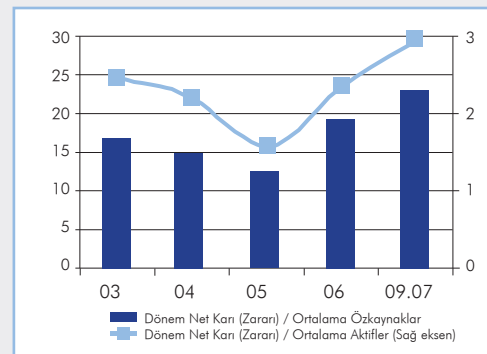
Grafik II.9.
Net Faiz Marjı (%)¹

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Eylül 2007 verisi yıllık baza getirilmiştir.

Grafik II.10.
Aktif ve Özkaynak Karlılığı (%)¹

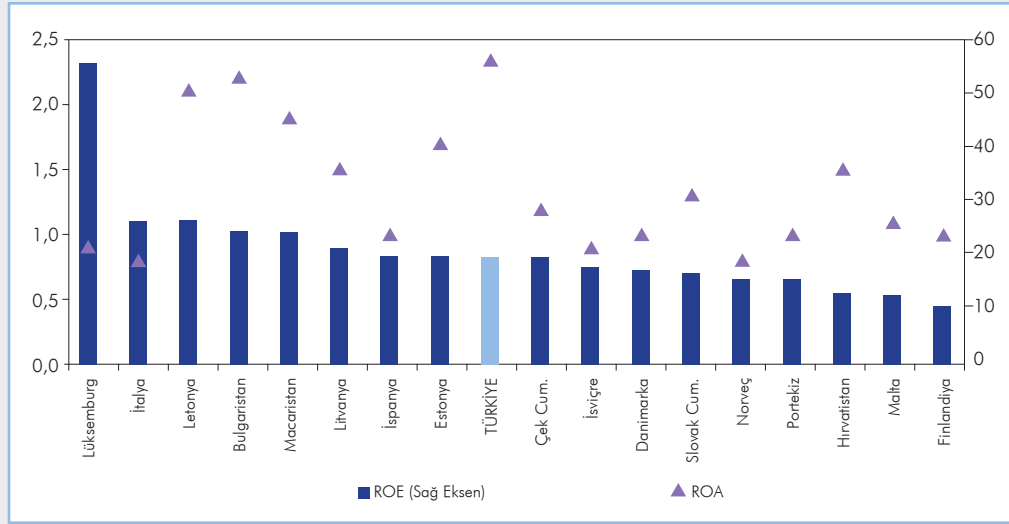
Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Eylül 2007 verisi yıllık baza getirilmiştir.

Net faiz gelirin'in ortalama faiz getirili aktiflere oranından oluşan net faiz marjındaki düşüş eğiliminin 2007 yılında durduğu ve 2006 yılı sonu seviyesi olan yüzde 5,2 seviyesinde gerçekleştiği görülmektedir (Grafik II.9).

2007 yılı Eylül dönemi itibariyle, bankacılık sektörünün ortalama aktif kârlılığı yüzde 2,9 ve özkaynak kârlılığı yüzde 23,3 olarak gerçekleşmiştir. Gerek aktif kârlılığı, gerekse özkaynak kârlılığı, 2006 yılı sonuna göre artış eğilimi içindedir (Grafik II.10).

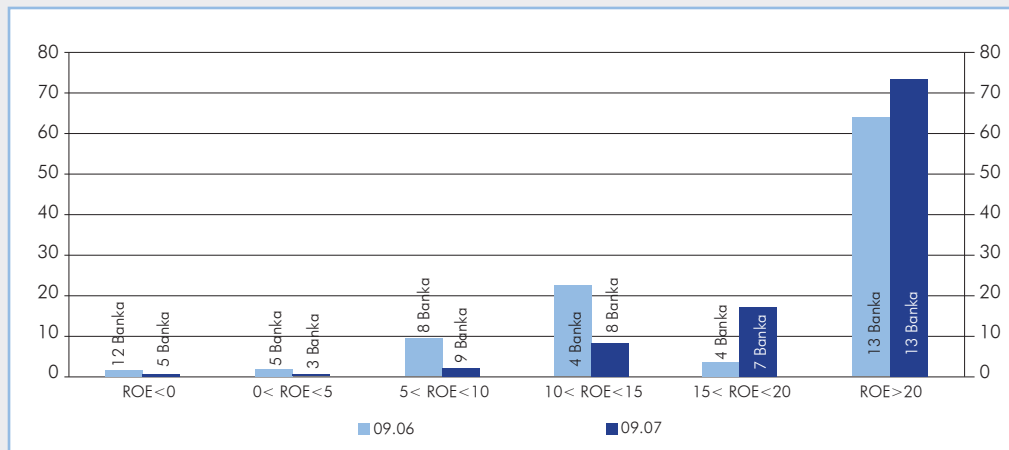
Grafik II.11.
Seçilmiş Ülkelerin Aktif ve Özkaynak Kârlılığı (Aralık 2006) (%)

Kaynak: BDDK-TCMB, Global Financial Stability Report, IMF-Eylül 2007

2006 yılı Aralık dönemi itibariyle seçilmiş ülkeler ile karşılaştırıldığında, Türk bankacılık sektörünün özellikle aktif kârlılığında performansının yüksek olduğu görülmektedir (Grafik II.11).

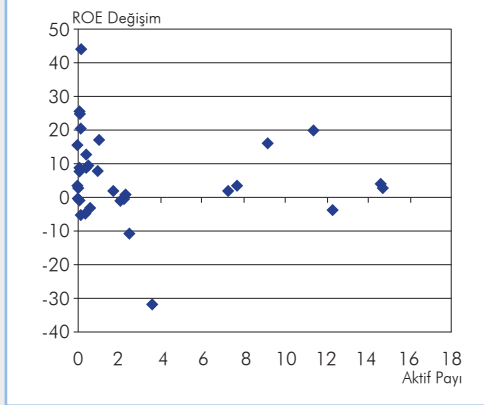
Grafik II.12.
Bankaların Özkaynak Kârlılıklarına Göre Aktif Payları¹

Kaynak: BDDK-TCMB
(1) ROE verisi yıllık baza getirilmiştir.

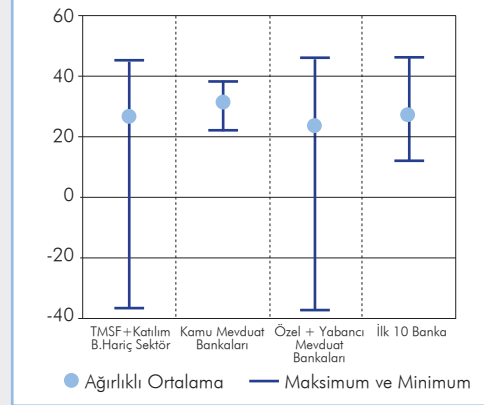
2007 yılı Eylül döneminde, özkaynak kârlılığı yüzde 15'in üzerinde kalan bankaların sayısı 17'den 20'ye, toplam aktifler içindeki payları ise yüzde 66,3'ten yüzde 89,9'a çıkmıştır. Zarar açıklayan banka sayısı ise 12'den 5'e inmiştir (Grafik II.12).

Grafik II.13.
Mevduat Bankalarının Özkaynak Kârlılığındaki Değişim (Eylül 2006-2007) (%)¹

Kaynak: BDDK-TCMB
(1) ROE verileri yıllık baza getirilmiştir.

Grafik II.14.
ROE: Ağırlıklı Ortalama, Maksimum ve Minimum (Eylül 2007) (%)¹

Kaynak: BDDK-TCMB
(1) ROE verileri yıllık baza getirilmiştir.

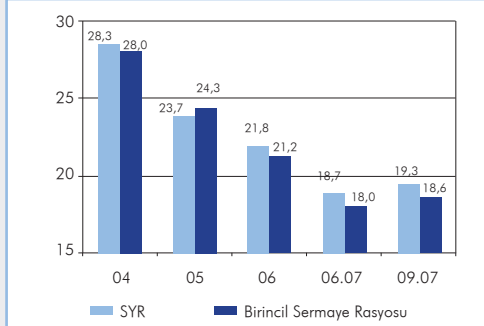
2007 yılı Eylül dönemi bir önceki yılın aynı dönemi ile karşılaştırıldığında, özkaynak kârlılığındaki değişimin küçük ölçekli bankalarda daha belirgin olduğu görülmektedir. Toplam aktifler içindeki payı yüzde 6'yı geçen bankaların özkaynak kârlılığındaki değişimin sınırlı olduğu görülmekle birlikte, aktif payı büyük olan iki banka buna istisna oluşturmaktadır. Bu bankaların yapılarında değişiklik olması kârlılıklarına yansımıştır (Grafik II.13).

2007 yılı Eylül dönemi itibariyle, kamu mevduat bankaları ve aktif büyüklüğü açısından ilk 10 bankanın ROE farklılığının düşük olduğu görülmektedir. Özel ve yabancı mevduat bankalarında ROE farklılığının daha yüksek olmasında ise küçük ölçekli bankalar etkili olmaktadır (Grafik II.14).

II.2.2.Sermaye Yeterliliği⁶

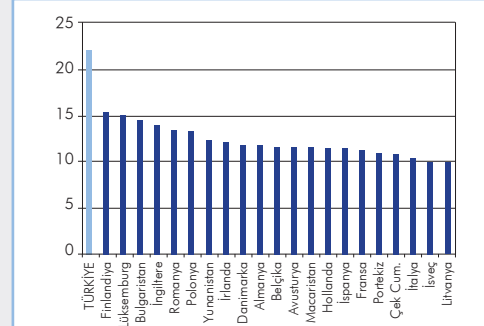
Özkaynakların risk ağırlıklı aktiflere oranını gösteren sermaye yeterliliği rasyosunun (SYR) solo bazda gelişimi incelendiğinde, azalan bir eğilim izlemekle birlikte, incelenen tüm dönemlerde, yasal sınır olan yüzde 8'in ve hedef rasyo olan yüzde 12'nin üzerinde olduğu görülmektedir.

Grafik II.15.
Sermaye Yeterliliği Rasyosu (Solo) (%)

Kaynak: BDDK-TCMB

Grafik II.16.
Seçilmiş AB Ülkelerinin SYR'si (Aralık 2006) (%)

Kaynak: BDDK-TCMB, EU Banking Sector Stability, Kasım 2007

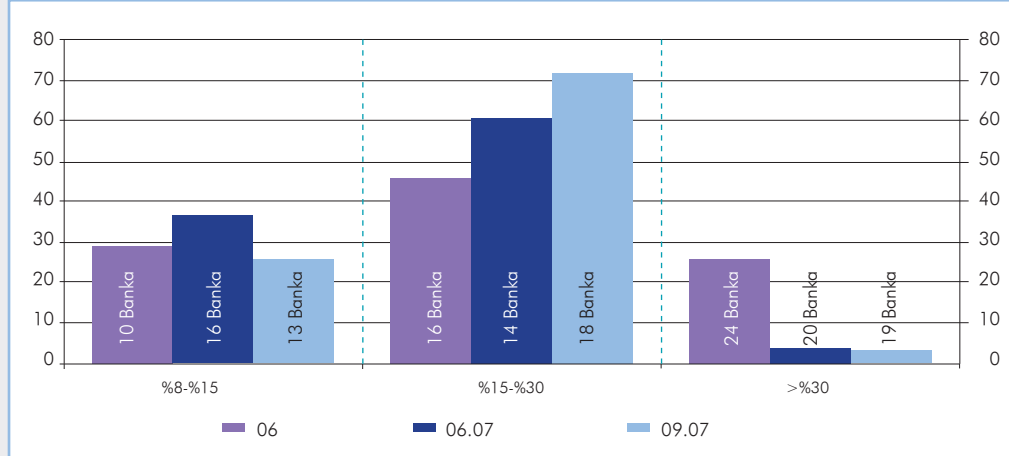
⁶ Bu bölümde yapılan değerlendirmelere katılım bankaları dahil edilmiştir.

Bankacılık sektörünün SYR'si, 2007 yılı Eylül ayı itibariyle 2006 yılı sonuna göre 2,5 puan azalarak, yüzde 19,3 olarak gerçekleşmiştir (Grafik II.15). 2007 yılı Haziran ayında SYR'de görülen azalış, esas olarak operasyonel risk için bankalarca sermaye ayrılması zorunluluğunun bu dönem itibariyle başlamasından kaynaklanmaktadır. 2007 yılı Eylül döneminde operasyonel risk için ayrılan ek sermayenin SYR'ye etkisi 2,8 puan azalış yönünde olmuş, buna karşın, son üç aylık dönemde SYR'nin yüzde 18,7'den yüzde 19,3'e çıkmasında, net dönem kârının artması etkili olmuştur.

Ana sermayenin risk ağırlıklı aktiflere oranından oluşan birincil sermaye rasyosu da gerek operasyonel riske esas tutar gerekse kredilerdeki büyümeye bağlı olarak 2006 yılı sonuna göre azalmasına rağmen, 2007 yılı Eylül ayı itibariyle yüzde 18,6 gibi yüksek bir oranda gerçekleşmiştir. Bu durum Türk bankacılık sektörünün nitelikli bir sermaye yapısına sahip olduğuna işaret etmektedir.

Türk bankacılık sektörünün SYR'sinin, seçilmiş AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında, yüksek bir seviyede olduğu görülmektedir. Türk bankalarının riski yüzde sıfır kabul edilen kamu borçlanma kağıdı portföylerinin büyük olması SYR'nin yüksek gerçekleşmesinde etkili olmaktadır (Grafik II.16). 2007 yılı Eylül ayı itibariyle yüzde 18,6 olan Türk bankacılık sektörünün birincil sermaye rasyosu ise 2006 yılı sonu itibariyle yüzde 8,2⁷ olan Euro alanı bankacılık sektörü rasyosunun çok üzerinde gerçekleşmiştir.

Grafik II.17.
Bankaların Sermaye Yeterliliği Rasyolarına Göre Aktif Payları (%)

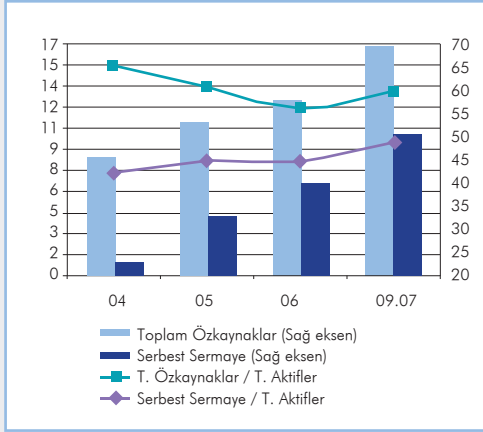

Kaynak: BDDK-TCMB

2007 yılı Haziran dönemi itibariyle sektör içindeki aktif payı yüzde 63,8 olan 34 bankanın sermaye yeterliliği rasyosu yüzde 15'in üzerinde iken, 2007 yılı Eylül döneminde aktif payı yüzde 74,6 olan 37 bankanın SYR'si yüzde 15'in üzerinde gerçekleşmektedir (Grafik II.17). 2007 yılı Haziran ayında sermaye yeterliliği rasyosu yüzde 30'un üzerinde olan bankaların aktif paylarındaki yüksek düşüş ise aktif payı yüksek iki bankanın operasyonel risk için ayırdıkları sermaye dolayısıyla bu gruptan çıkıp, yüzde 15-30 SYR aralığına geçmelerinden kaynaklanmaktadır.

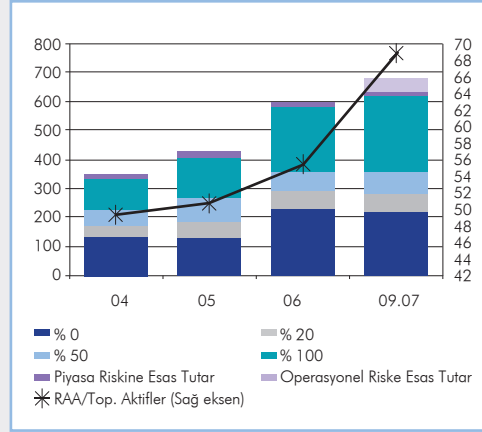
⁷ EU Banking Sector Stability, Kasım 2007

Grafik II.18.
Sektörün Serbest Sermaye Gelişimi
(%, Milyar YTL)

Kaynak: BDDK-TCMB

Grafik II.19.
Aktiflerin Risk Ağırlığına Göre Dağılımı
(Milyar YTL, %)

Kaynak: BDDK-TCMB

Serbest sermayenin toplam aktiflere oranı ve toplam özkaynakların toplam aktiflere oranı, 2007 yılı Eylül dönemi itibariyle önemli bir artış göstermiştir. Serbest sermaye ile toplam özkaynaklardaki artış hızının toplam aktiflerden daha yüksek olması, son dönemde söz konusu oranlarda görülen yükselişte etkili olmuştur (Grafik II.18).

Risk ağırlıklı aktiflerin toplam aktiflere oranı, risk ağırlıklı aktiflerin daha hızlı büyümesi sonucunda yükselerek, 2006 yılı sonunda yüzde 55,4'den, 2007 yılı Eylül ayında yüzde 68,8'e çıkmıştır (Grafik II.19). Bu yükseliş, temel olarak risk ağırlıklı aktiflerin yüzde 7'sini oluşturan operasyonel riske esas tutardan kaynaklanmaktadır. Aynı dönem itibariyle, kredilerdeki artışa bağlı olarak yüzde 100 risk ağırlıklı aktiflerin bir önceki yıl sonuna göre 38,2 milyar YTL büyümesi de bu yükselişte bir başka etkidir (Grafik II.19).

Kutu 7. Basel II Sürecine Geçiş

Başta BDDK olmak üzere, ülkemiz finans sektöründe Basel II'ye uyum konusunda yürütülen çalışmalar devam etmektedir. Son olarak BDDK'ca 2006 yılı Eylül dönemi verileri esas alınarak sektörün aktif toplamının yaklaşık yüzde 97'sini oluşturan 31 bankanın katılımı ile QIS-TR2 çalışması gerçekleştirilmiştir. 2007 yılı Temmuz ayında açıklanan bu çalışmanın sonuçları, Basel II'ye geçilmesi ile birlikte bankaların mevcut sermaye yeterlilik oranlarının 5,6 puan azalacağını göstermiştir.

Diğer taraftan, BDDK tarafından Temmuz 2007'de yapılan açıklamada, 2007 yılı başında Basel II'ye geçmesi öngörülen AB üyesi ülkelerin birçoğunun söz konusu süreci tamamlayamadığına dikkat çekilmiş, ayrıca, reel sektörün mali raporlama konusundaki eksikliklerinin de derecelendirme anlayışının yerleşmesinin önünde bir engel teşkil ettiği belirtilmiştir. Açıklamada ayrıca mevcut uygulamada risk ağırlığı yüzde sıfır olan yabancı para cinsinden devlet borçlanma kağıtlarının, Basel II kapsamında ülke kredi notuna dayalı olarak

ağırlıklandırılacağından bahisle, bankaların ellerinde bulunan bu türden kağıtlar için sermaye gereksinimlerinin artacağı ve bu çerçevede bankalarımızın büyük çoğunluğunun Basel II uygulamasının ertelenmesini talep ettikleri ifade edilmiştir. Bahsedilen bu ihtiyaç ve gerekçelere istinaden, ülkemizde fiilen 2008 yılı başında yürürlüğe gireceği duyurulan, bankaların sermaye yeterliliğinin ölçümünde esas alınacak kredi riskinin derecelendirmeye dayalı olarak hesaplanmasına ilişkin uygulama BDDK tarafından 2009 yılı başına ertelenmiştir.